

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Katedra geografie

Tomáš Hamerský

**Vývoj a současný stav zemědělství v SO ORP
Bystřice nad Pernštejnem**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Tatiana Mintálová, Ph. D.

Olomouc 2015

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Tomáš Hamerský (R12158)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Vývoj a současný stav zemědělství v so orp Bystřice nad Pernštejnem

Title of thesis: Development and the current state of agriculture in so orp Bystřice nad Pernštejnem

Vedoucí práce: RNDr. Tatiana Mintálová, Ph. D.

Rozsah práce: 41 stran, 3 vázané přílohy

Abstrakt: Bakalářské práce se zabývá vývojem a současným stavem zemědělského sektoru ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Bystřice nad Pernštejnem. Vývoj je sledován v několika etapách v celorepublikovém kontextu. Na závěr je na základě současné situace zemědělství v regionu i pomocí swot analýzy nastíněn budoucí vývoj na Bystřicku.

Klíčová slova: vývoj zemědělství, so orp Bystřice nad Pernštejnem, swot analýza

Abstract: The bachelor thesis deals with the development and current state of the agricultural sector in the administrative district of municipalities with extended powers Bystřice nad Pernštejnem. Development is observed in several stages in a nationwide context. In conclusion, based on the current situation of agriculture in the region and using SWOT analysis outlines the future development of Bystřice region.

Keywords: development of agriculture, so orp Bystřice nad Pernštejnem, swot analysis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl veškeré zdroje informací a literaturu v seznamu použité literatury.

V Olomouci 12.5.2015

.....
podpis

Rád bych tímto poděkoval své vedoucí RNDr. Tatianě Mintálové, Ph.D. za užitečné rady při tvorbě práce a pracovníkům Agentury pro zemědělství ve Žďáře nad Sázavou a v Městském muzeu v Bystřici nad Pernštejnem za poskytnutí dat a informací.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tomáš HAMERSKÝ**
Osobní číslo: **R12158**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Vývoj a současný stav zemědělství v SO ORP Bystřice nad Pernštejnem**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je charakteristika vývoje zemědělství v SO ORP Bystřice nad Pernštejnem a analýza změn po současnost v oblasti zaměstnanosti, orientace zemědělské výroby, změn v osevních plochách i v dotační politice.

Doporučená struktura práce:

Úvod

Cíle a metodika práce

Rešerše literatury

Vymezení a charakteristika území

Vývoj zemědělství do roku 1989

Vývoj zemědělství v transformačním období

Vývoj zemědělství po vstupu do EU

Současný stav a nové trendy

(změny osevních ploch, změny ve zaměření pěstovaných plodin, nebo v chovu hospodářských zvířat, změny v počtu kusů, zemědělská výroba intenzita, produktivita práce a pod, družstva, státní majetky, s.r.o, akciové společnosti ..., soukromí zemědělci, zaměstnanost a struktura zaměstnanců., dotace .., zemědělská politika, asociace, sdružení apod.)

Závěr

Rozsah grafických prací:	Podle potřeb zadání
Rozsah pracovní zprávy:	5 000 - 8 000 slov
Forma zpracování bakalářské práce:	tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:	viz příloha

Vedoucí bakalářské práce:	RNDr. Tatiana Mintálová, Ph.D. Katedra geografie
---------------------------	--

Datum zadání bakalářské práce:	20. října 2014
Termín odevzdání bakalářské práce:	30. dubna 2015

L.S.

Prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 20. října 2014

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

- Bašek - 2010 - České zemědělství šest let po vstupu do Evropské unie. Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2010. Beranová, M., Kubačák, A. - 2010 - Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě, Nakl. Libri Bičík, I., Jančák, V. (- 2005 - Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990, UK v Praze Bičík, A. Götz - Hampl, M. a kol.: Regionální aspekty transformace českého zemědělství Geografická organizace společnosti a, 1996 Bičík, A. Götz - Hampl, M. a kol.: Regionální aspekty transformace českého zemědělství Geografická organizace společnosti a, 1996 Csaki, C., Debatise, M., & Hinisch, O. (1999). Stav zemědělství v České republice: Od "sametové" transformace k otázkám vstupu do EU. Materiály Světové banky. Agrospoj, Praha. ČÍHALOVÁ, J. Zemědělství v kraji Vysočina v číslech. In ŠTOLBOVÁ, M. Méně příznivé oblasti pro zemědělství a venkov. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech (Vol. 7, No. 10, pp. 360-377). Doucha, T., & Sokol, Z. (1999). Pokus o etapizaci vývoje zemědělství a zemědělské politiky v ČR v letech 1989-1998. Zemědělská ekonomika, 45(12), 529-536. DOUCHA, T. (2005). Dopady zemědělské politiky po vstupu do EU na multifunkčnost českého zemědělství. In JUŘICA, A., NOVÁK, J. Aktuální ekonomické problematika zemědělských podniků III. Sborník z konference (Vol. 1, pp. 14-21). Horská, H., Spěšná, D. - 1994 - Sociální souvislosti procesu transformace zemědělství, Výzkumný ústav zemědělské Hudečková, H. 1995 - Privatizace v zemědělství a obnova venkova/Privatization in Agriculture and Rural Regeneration, Sociologický Časopis/Czech Sociological Review, - JSTOR Jeleček, L. 1985: Zemědělství a půdní fond v Čechách Kabrda, Jančák: České zemědělství a krajina po vstupu Česka do EU: nový institucionální rámec KONEČNÝ, M., KOTECKÝ, V., & MATOUŠEK, L. (2004). Ekologické dopady Společné zemědělské politiky a vstupu do EU v českém zemědělství. KOUŘILOVÁ, J., PŠENČÍK, J., & KOPTA, D. (2009). Dotace v zemědělství. České Budějovice: JČU. Bičík, I., & Jančák, V. (2001). České zemědělství po roce 1990. Geografie Sborník ČGS, 106, 209-221. Lokoč, D. Zajoncová - Diverzifikace zemědělství-pěstování energetických plodin 2007 - muni.cz Majerová, V. - Sociologie zemědělství, 1992 PTÁČEK - JUŘICA, A., NOVÁK, J. Podnikání v českém zemědělství a na venkově očekávání a realita Aktuální ekonomické Střeleček, F., Zdeněk, R., & Lososová, J. (2009). Comparison of agricultural subsidies in the Czech Republic and in the selected states of the European Union. Agricultural Economics Zemedelska ekonomika, 55(11), 519-533. Svobodová, H., & Věžník, A. (2009). To the problems of agricultural brownfields in the Czech Republic Case study of the Vysocina region. Agricultural Economics Czech, 55(11), 550-556. Svobodová, H., & Věžník, A. (2008). Dopady SZP EU na stav a možný rozvoj zemědělství v mikroregionu Hrotovicko. Geografické informace, Univerzita Konstantína Filozofa v Nitre, 12(1), 151-157. TEPLÝ, F. - Příspěvky k dějinám českého zemědělství, Praha: Ministerstvo zemědělství, 1926 Trzeciak-Duval A. - Agriculture finance and credit infrastructure-conditions, policies and channels Vaněk, D., Kraus, J., & Divila, E. (2005). České zemědělství po vstupu do EU. In JUŘICA, A., NOVÁK, J. Aktuální ekonomické problematika zemědělských podniků III. Sborník z konference (Vol. 1, pp. 7-13). ZEMEDELSKÁ EKONOMIKA-PRAHA-, 2003 - cazv.cz ZÍDEK - JUŘICA, A., NOVÁK, J. Vliv agroenvironmentálních opatření na české zemědělství po vstupu do EU, Aktuální ekonomické, 2005 ZÍDEK - JUŘICA, A., NOVÁK, J. Vliv

agroenvironmentálních opatření na české zemědělství po vstupu do EU Aktuální ekonomické , 2005 Žufan, P. (2007). Ekologické zemědělství České republiky v kontextu Společné zemědělské politiky Evropské unie (regionálně-geografická analýza). portály, ČSU, SZIF, AGRIWEB, Ag. komora, Eurostat, Faostat,

Obsah

Úvod.....	12
1 Cíle práce	13
1.1 Metodika práce.....	13
1.2 Rešerše literatury.....	14
2 Vymezení a charakteristika území.....	16
2.1 Socioekonomická charakteristika území a jeho vymezení.....	16
2.2 Fyzickogeografická charakteristika	18
3 Vývoj zemědělství do roku 1989	20
3.1 Počátky zemědělství a vývoj do roku 1948.....	20
3.2 Vývoj zemědělství v letech 1948 - 1989.....	21
4 Vývoj zemědělství v transformačním období	23
4.1 Změny v Českém zemědělství	23
4.2 Transformace v so orp Bystřice nad Pernštejnem.....	25
5 Vývoj zemědělství po vstupu do EU	26
5.1 České zemědělství v letech 2004 – 2014	26
5.2 Zemědělství v so orp Bystřice nad Pernštejnem od vstupu do EU	28
6 Současný stav a nové trendy	29
6.1 Stav zemědělství v so orp Bystřice nad Pernštejnem.....	29
6.1.1 Méně příznivé oblasti (LFA)	29
6.1.2 Využití krajiny	30
6.1.3 Rostlinná a živočišná výroba	31
6.1.4 Příjemci dotací	31
6.1.5 Soukromé zemědělství v regionu.....	32
6.2 Budoucí vývoj	32
6.2.1 SWOT analýza.....	33
Závěr	34

Summary.....	35
Seznam příloh	38

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
LFA	Méně příznivé oblasti
PGRLF	Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SO ORP	Správní obvod obce s rozšířenou působností
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
SZP	společná zemědělská politika
TTP	Trvalé travní porosty
VÚZE	Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky
ZD	Zemědělské družstvo

Úvod

Zemědělství bylo již od počátků civilizace životně důležitou součástí života lidí. Velkou mírou také ovlivňovalo jejich způsob života a v průběhu historie znamenalo leckdy i jediný způsob obživy. V současné době význam agrárního sektoru ve vyspělých zemích rapidně klesl a jeho podíl na HDP je zanedbatelný, ovšem jeho důležitost je nezpochybnitelná. Tento fakt si uvědomuje i Evropská unie a zemědělce prostřednictvím dotací finančně v jejich činnosti podporuje, díky čemuž je problematika velmi aktuální.

Téma práce jsem si vybral z důvodu zájmu o zemědělství obecně a hlavně o změny, které se v něm udály. Je pozoruhodné, jak tento sektor výrazně ovlivňuje politika. Právě správní obvod Bystřice je typicky zemědělsky zaměřen a zemědělství snad kromě samotného centra regionu, výrazně ovlivňuje život ve všech obcích.

Zemědělství na Bystřicku bylo vždy dominantním odvětvím, i když podmínky zde po něj jsou spíše nevýhodné. Díky pili a pracovitosti zdejších obyvatel byla ale půda hojně využívána. I dnes, kdy je zemědělství na ústupu, je so orp Bystřice nad Pernštejnem, co se týká zaměstnanosti v sektoru a jeho podílu na HDP, nad republikovým průměrem a na řadě nově vzniknuvších farem zde poměrně hojně hospodaří soukromí zemědělci, kteří navázali na tradici z dob před nástupem komunistické moci.

Samozřejmě i jako jiná odvětví prošlo zemědělství výraznými proměnami. Dnešní trendy a politika na jedné straně nutí zemědělce pěstovat plodiny, které byly dříve v dané oblasti nemyslitelné, na druhou stranu pomáhají zemědělcům utvářet a zkvalitňovat naši krajinu a venkov. Právě venkov a zemědělství jsou spolu v dnešní době nerozlučně spjaty a Bystřický správní obvod má výrazně venkovský charakter.

1 Cíle práce

Cílem práce je shrnout a popsat vývoj zemědělství v obci Bystřice nad Pernštejnem v kontextu vývoje v České republice celkově. Hlavními etapami, které v práci budou charakterizovány, jsou vývoj zemědělství do roku 1948, který znamenal zásadní změny v zemědělské politice a struktuře, období socialismu a období transformace, které je opět výrazným historickým mezníkem. Poté je charakterizována etapa od vstupu naší republiky do EU po současnost a v neposlední řadě nynější stav sektoru a naznačení budoucího vývoje.

V jednotlivých kapitolách jsou ve středu zájmu změny a vývoj zemědělské politiky, z důvodu, že zemědělský sektor byl vždy poměrně silně finančně podporován státní mocí. Dále je práce zaměřena na změny osevních ploch jednotlivých zemědělských plodin a vývoj počtu hospodářských zvířat. Pozornost je též zaměřena na celkovou strukturu a charakter zemědělství v jednotlivých obdobích dějin.

V závěru je také zmíněn odhad budoucího vývoje zemědělství v regionu na základě zkušeností zemědělců a charakteru Bystřicka. Dále je i mimo jiné uvedena swot analýza, jejíž pomocí je současný stav přehledně shrnut v kladných a záporných bodech.

1.1 Metodika práce

Nejprve bylo pro potřeby sepsání bakalářské práce žádoucí nastudovat teoretickou literaturu, týkající se vývoje zemědělství. Z pravidla se každé kapitole zvlášť, i když někdy práce popisovaly delší časový úsek, věnovalo více publikací. Bylo nutné odlišit ty, které se zabývaly zájmovým regionem a ty, které měly v poli působnosti celou ČR či bývalé Československo. Kapitolám časově nejbližším současnosti se také zabývala řada periodik a odborných článků, z nichž byla čerpána především teorie a opěrné body kostry práce.

Velkým přínosem byly návštěvy Agentury pro zemědělství a venkov ve Žďáře nad Sázavou a muzea v Bystřici nad Pernštejnem. Obě instituce poskytly zajímavé poznatky a nepostradatelná data v případě Žďárské agentury. Zvláště konzultace se zaměstnanci Městského muzea byly leckdy jediným zdrojem kvalitních informací pro první kapitolu bakalářské práce, kde získat jiné zdroje bylo velice obtížné. Pro závěrečnou část práce byly důležité rozhovory se samotnými zemědělskými subjekty. Bohužel z řad oslovených zemědělců bylo pouze málo ochotno ke spolupráci, ale i tak bylo možné si zhruba udělat obrázek o charakteru farem ostatních zemědělců.

Několikrát také byly získány data z Českého statistického úřadu a ministerstva zemědělství, které jsou zahrnuty buď přímo v textu, nebo přehledně v tabulkách. Pro povědomí o čerpání dotací zemědělskými subjekty byla využita data ze Státního intervenčního fondu.

Pro mapové výstupy, obsažené v práci byl použit produkt firmy Esri ArcMap 10.1. Grafy a tabulky byly vyhotoveny pomocí programu Microsoft Excel 2010.

1.2 Rešerše literatury

Nejdůležitější zdroj, co se týká literatury pro první, i druhou kapitolu práce představovala kniha Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě Magdaleny Beranové a Antonína Kubačáka. Jedná se o obsáhlou publikaci popisující celou historii našeho zemědělství a to i v celosvětovém kontextu. Kniha popisuje jak změny v pěstování komodit, tak i důležité změny v dotační politice a změny vlastnictví půdy. Několik poznámek bylo také získáno díky práci ing. Jitky Čihákové z pobočky Českého statistického úřadu v Jihlavě a její publikaci Zemědělství na Vysočině. Důležitými poznatky o změnách půdního fondu disponoval článek Leoše Jelečka, který byl obsažen ve Sborníku, vydaném Českou geografickou společností v roce 1995.

Literaturou, která poskytla nejvíce informací pro etapu vývoje zemědělství v období socialismu, byl opět příspěvek Leoše Jenečka, ale dále také práce Jany Novotné z roku 2011, jež se věnovala vývoji zemědělství v tomto období v okrese Žďár nad Sázavou. Několik poznatků bylo převzato i ze článku Heleny Hudečkové s názvem Privatizace v zemědělství a obnova venkova, který ovšem více informací poskytl až ke kapitole další. Helena Hudečková se zde zabývala především vlivem zemědělství na venkov a jeho rozvoj.

Pro následující období transformace českého zemědělství byla stěžejní kniha Ivana Bičíka a Víta Jančáka Transformační procesy v Českém zemědělství po roce 1990. V knize byly přehledně popsány a vysvětleny složité proměny našeho zemědělství, z hlediska vlastnictví půdy, dotační politiky a konkurenceschopnosti českého zemědělství. Co se týká nejdůležitějších zemědělských plodin, tak je zde popsán vývoj jejich pěstování až od roku 1845 do roku 2000.

Pokud se zaměříme na poslední kapitolu bakalářské práce, nejdůležitějšími zdroji z literatury představovaly práce Hany Svobodové a Antonína Věžníka. Oba autoři společně sepsali článek nazývaný se Vývoj zemědělství kraje Vysočina pod vlivem

Společné zemědělské politiky EU, kde se zamýšlejí nad dosavadními proměnami zemědělství od revolučního roku 1989 až do vstupu ČR do EU. Následně uvádějí nové metody, které se pro charakteristiky zemědělství uvádějí a nastiňují situaci sektoru vzhledem k Evropské Unii. Dále charakterizují zemědělství kraje Vysočina obecně a poukazují na regionální odlišnosti odvětví v rámci kraje. Hana Svobodová dále též napsala práci, která se nazývá Společná zemědělská politika EU jako faktor nebo bariéra rozvoje venkova? Zabývá se zde především Společnou zemědělskou politikou EU a její aplikaci v České republice. Poukazuje zde na úzké sepjetí našeho venkova a zemědělství a též na péči o krajinu, která je zemědělci přímo uskutečňována.

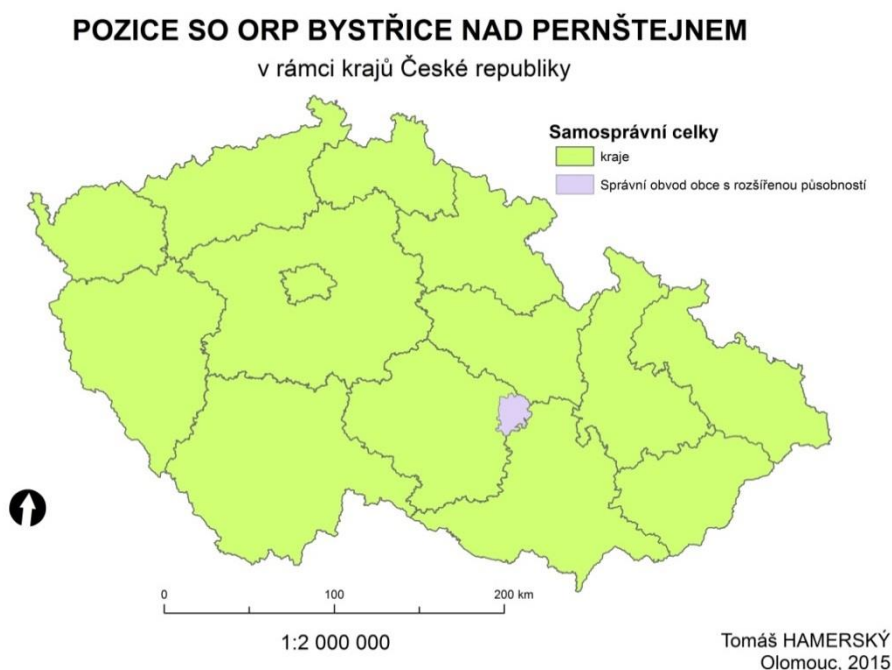
Pro závěr, byla velmi důležitá publikace kolektivu autorů z ÚZEI, Metodika stanovení méně příznivých oblastí (LFA), která je teoreticky zaměřená a vysvětluje kritéria pro lokalizaci různých typů LFA v ČR.

Nepostradatelnou součástí bakalářské práce byly také zdroje internetové. Především se jednalo o databáze z Českého statistického úřadu nebo ministerstva zemědělství, která byla volně online přístupná. Neopomenutelnou roli dále měly i články a statistiky dostupné na stránkách města Bystřice nad Pernštejnem nebo Bystřického mikroregionu.

2 Vymezení a charakteristika území

2.1 Socioekonomická charakteristika území a jeho vymezení

Správní obvod obce s rozšířenou působností Bystřice nad Pernštejnem se nachází v kraji Vysočina, na severovýchodě okresu Žďár nad Sázavou (viz obr. 1). Na západě sousedí s so orp Nové Město na Moravě, na jihu s so orp Velké Meziříčí, oba tyto správní obvody také náleží do okresu Žďár nad Sázavou. Kratší hranice na severu odděluje Bystřický region od so orp Polička, který se nachází v kraji Pardubickém. A konečně na východě hraničí so orp Bystřice nad Pernštejnem s so orp Boskovice a so orp Tišnov, jež spadají do Jihomoravského kraje.

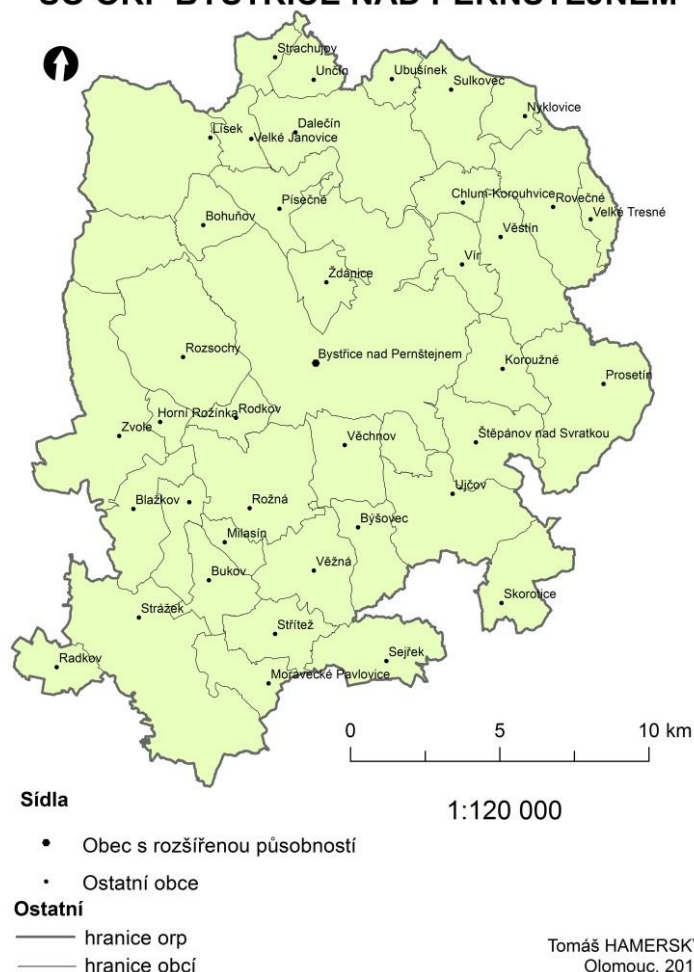
Obr. 1: So orp Bystřice nad Pernštejnem v rámci krajů ČR (zdroj: vlastní tvorba v ArcGis 10.1.)

Samotný so orp Bystřice nad Pernštejnem tvoří 39 obcí (viz. obr. 2) a k 31. 12. 2013 zde žilo 20 190 obyvatel. Z hlediska počtu obyvatel i velikosti katastrálního území je největší město Bystřice nad Pernštejnem, které je také zároveň centrem regionu a přirozeným centrem dojížděky z okolních obcí regionu. K 31. 12. 2013 měla Bystřice 8444 obyvatel, na obyvatelstvu správního obvodu se tedy Bystřice podílí až cca 40% (ČSÚ, 2014, [online]). Město se rozprostírá na ploše 5308 ha

(Bystřice nad Pernštejnem, 2015, [online]). Žádná z dalších obcí nedosahuje ani počtu 1000 obyvatel, jedná se tedy o sídla s Bystřicí nesrovnatelně menší. Mezi ty větší patří městys Strážek s 865 obyvateli, nebo obec Rožná, kde žije 785 občanů (ČSÚ, 2014, [online]). Ostatní obce, jako jinde typicky na Vysočině jsou menší (kolem 200 obyvatel), hustota osídlení ve správním obvodu je hluboce pod republikovým průměrem a to 58 obyvatel/km² (ČSÚ, 2014, [online]).

Pokud se jedná o dopravní vybavenost regionu, tak nejvýznamnějším dopravním tahem, protínajícím region ve směru západ – východ je silnice I/19. V dvacátých letech minulého století zde také byla vystavěna jednokolejná neelektrifikovaná železnice č. 251, Žďár nad Sázavou – Tišnov. Železnice na území so orp obsluhuje tyto obce (ve směru Tišnov – Žďár): Věžná, Rožná, Bystřice nad Pernštejnem, Rozsochy.

SO ORP BYSTŘICE NAD PERNŠTEJNEM

Obr. 2: Administrativní mapa so orp Bystřice nad Pernštejnem (zdroj: vlastní tvorba v ArcGis 10.1.)

Správní obvod Bystřice také patří mezi regiony s nadprůměrnou nezaměstnaností, míra nezaměstnanosti dosáhla maxima roku 2010, kdy přesahovala 13%, k 31. 12. 2013 činila 9,26%, při čemž počet uchazečů na jedno pracovní místo je větší než 35 (ČSÚ, 2014, [online]). Co se týče počtu zaměstnanců v jednotlivých odvětvích, tak nejvíce pracujících je v obchodu, ubytování, stravování a pohostinství a to až 23,1 %, dále 15,5 % obyvatel pracuje v průmyslu, 14,8 % ve stavebnictví a souhrnně v zemědělství, lesnictví a rybářství 11,1 % (ČSÚ, 2014, [online]).

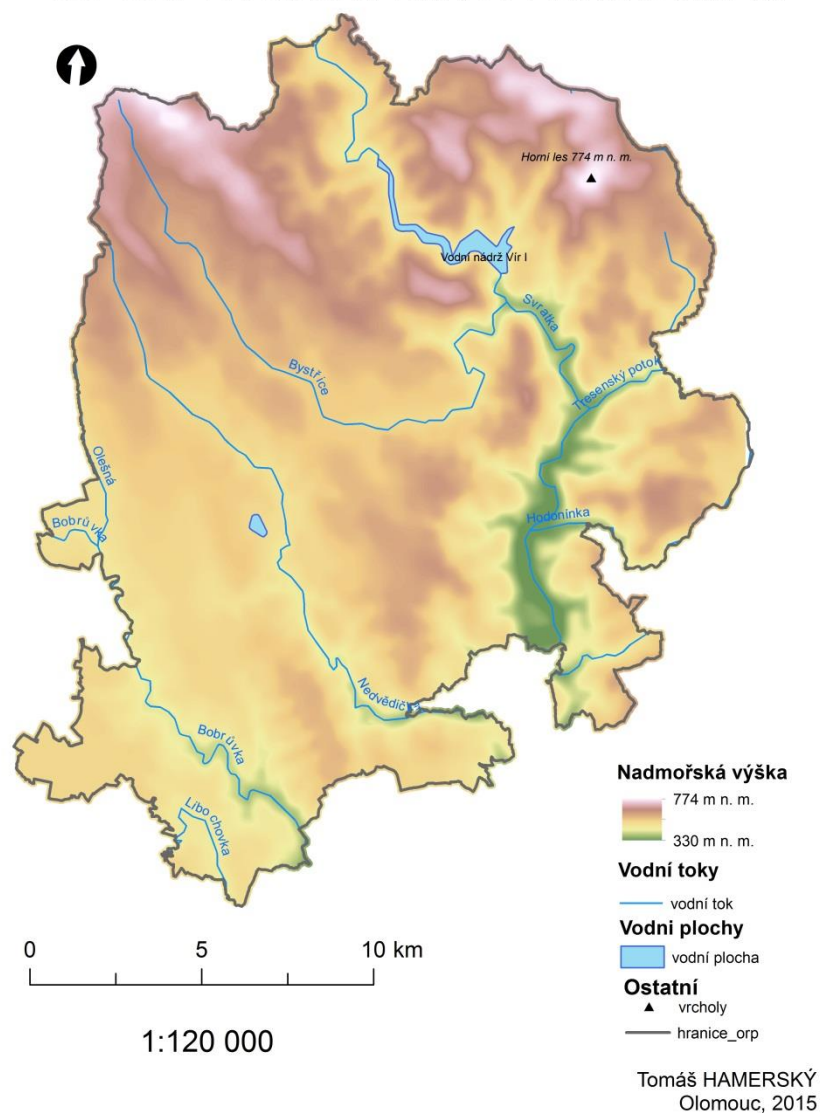
2.2 Fyzickogeografická charakteristika

Území správního obvodu geomorfologicky náleží do celku Hornosvratecká vrchovina, která je součástí Českomoravské vrchoviny a dále Českomoravské subprovincie. Rozkládají se zde dva podcelky, které region rozdělují přibližně na polovinu, a sice na severozápadě Žďárské vrchy a na jihovýchodě Nedvědicke vrchovina. Na území správního obvodu se nachází nejvyšší bod Nedvědicke vrchoviny a zároveň celého správního obvodu Horní les (774 m n. m.), naopak nejnižší položený bod správního obvodu je v místě kde Svratka opouští jeho území (330 m n. m.) (viz. obr. 3). Střední nadmořská výška Hornosvratecké vrchoviny je 580,2 m n. m. (Balatka, 2006). Žďárské vrchy mají typický vrchovinný ráz, jako jinde na Vysočině, kdežto Nedvědicke vrchovina je území výrazně ovlivněné hluboce zaříznutým údolím řeky Svratky (viz. obr 3), které je dokonce u Obce Štěpánov nad Svratkou tektonickým prolomem. Jedná se o jedno z nejčlenitějších území České republiky, kde převýšení přesahuje i 300 m (Bína, Demek, 2012).

Na Svratce byla také roku 1957 vybudována vodní nádrž Vír I (viz. obr 3), která je s výškou hráze až 76,5 m výraznou krajinnou dominantou a slouží jako vodní zdroj pro Brno (ČSÚ, 2014, [online]).

Z hlediska půdního fondu převažují hnědé kyselé půdy, ve vlhčích lokalitách oglejené nebo glejové. Na vývoji půd mají zásadní podíl kyselé horniny moldanubika (Městský úřad Bystřice nad Pernštejnem, 2014).

SO ORP BYSTŘICE NAD PERNŠTEJNEM

Obr. 3: Fyzickogeografické poměry v so orp Bystřice nad Pernštejnem (zdroj: vlastní tvorba v Arcgis 10.1.)

Zajímavostí je, že asi polovinu území tvoří zemědělská půda (19 316 ha) a přibližně třetinu lesy (11 764 ha), celková výměra správního obvodu činí 34 791 ha (ČSÚ, 2014, [online]).

3 Vývoj zemědělství do roku 1989

3.1 Počátky zemědělství a vývoj do roku 1948

Historie osídlení Bystřicka souvisí s kolonizací horských oblastí českých zemí za vlády Přemysla Otakara II. ve 13. Století. Impuls k osídlení představovala vidina těžby železné rudy (Číhalová, 2006), například první písemná zmínka o Bystřici nad Pernštejnem pochází z roku 1298. Území bylo zcela zalesněné, tudíž jej bylo nutné odlesnit tzv. „žďáření“. První sídla zde měla samoobslužný charakter, tudíž začínáme hovořit i o počátku zemědělství. Konkrétní data o využití půdního fondu až do 19. století nejsou známy, první informace jsou k dispozici k roku 1845, která byla zpracována jako databáze historických dat o využívání půdy. Bystřicko se ovšem v průběhu středověku stává tradičním zemědělským regionem.

Osadníci, kteří do regionu směřovali z prostoru Jižní Moravy, postupovali proti toku řeky Svratky, kde zakládaly vodní mlýny, které již byli v Čechách známy v 11. století. V období po husitských válkách došlo k významným změnám ve vlastnictví feudální půdy, které se ovšem významněji dotkly Čech, tedy severního okraje regionu. Ovšem i na Bystřicku se církevní půda dostala do rukou šlechty, konkrétně rodu Pernštejnů (Beranová, Kubačák, 2010). Ve 14. století se centrem vesnic, které zde patřili právě do Pernštejnského panství, stala Bystřice, která byla roku 1580 Rudolfem II. povýšena na město.

Na Bystřicku se v této době pěstovaly obiloviny, které představovaly významnou složku potravy jak pro obyvatelstvo, tak pro dobytek. Další důležitou komoditou, která se na Bystřicku začala pěstovat v období novověku, byly pro oblast Vysočiny typické brambory. Tato zatím v Evropě neznámá plodina pevně zasadila své kořeny v regionu počátkem 17. století. Přibližně v této době započalo také pěstování lnu, který byl dále využíván a zpracováván v soukenictví. Pěstování lnu celkově startuje ve větší míře v Zemích koruny České v době pobělohorské a to hlavně na velkostatkách (Beranová, Kubačák, 2010). V první polovině 19. století se dokonce Bystřice stává jedním z nejvýznamnějších producentů sukna na Moravě (Sobotka, 2011). O zemědělské orientaci regionu svědčí i založení Zimní hospodářské školy roku 1906 (Voš a Soš Bystřice, 2014, [online]). Fakt že škola měla v názvu přívlastek „zimní“ jednoduše znamenal, že studenti školu navštěvovali pouze v zimě, kdy nebyla práce na polích. Nástup kapitalismu, umožněný revolucí 1848, se ve správním obvodu projevil hlavně nárůstem chovu hospodářských zvířat, konkrétně skotu a prasat. Přesné informace

bohužel chybí. V druhé polovině 19. století se kromě trvalých kultur také zmenšila plocha všech kategorií zemědělské půdy. Z důvodu odklonu od extenzivního charakteru zemědělství praktikovaného v době feudalismu. V období 1845 – 1948 nabývaly na významu právě louky a pastviny (Jeleček, 1995). Feudální statky se tedy měnily na kapitalistické a na Bystřicku v této době hospodařilo několik velkostatkářů, kteří bývalé šlechtické statky vlastnili, a zaměstnávaly obyvatele z okolí. Příkladem může být rodina Čermáků z obce Rovečné, která se zaměřovala hlavně na pěstování brambor a živočišnou výrobu nebo rodina Ludvíkových z městské části Bystřice nad Pernštejnem Kozlov, která zaměstnávala prakticky veškeré obyvatelstvo tohoto sídla. Z důvodu prakticky neexistence průmyslu v regionu zůstává území správního obvodu i nadále výhradně zemědělskou oblastí.

Roku 1919 vešla v platnost pozemková reforma, která měla za důsledek lehký nárůst orné půdy, jelikož stát vykoupil větší množství velkostatkářské půdy. Reforma také udala celkově českému zemědělství až do nástupu komunismu malovýrobní charakter (Jeleček, 1995). Z doby prvního Československého státu také pochází prvotní pokus o členění zemědělské půdy do výrobních oblastí. Konkrétně byly určeny čtyři, a sice řepařská, obilnářská, obilnářsko - bramborářská a píceňářská. Jednotkou pro určení typu oblasti byly tehdejší soudní okresy (Rosecký, 2008), při čemž okres Bystřice nad Pernštejnem územně až na několik obcí odpovídal dnešnímu správnímu obvodu a byl zařazen do oblasti obilnářsko - bramborářské.

3.2 Vývoj zemědělství v letech 1948 - 1989

Únorový převrat roku 1948 a nástup komunistické strany k moci v Československu znamenal konec staletého vývoje kapitalistického zemědělství u nás a destrukci přirozených vztahů mezi jednotlivými zemědělskými odvětvími. V únoru 1949 vešel v platnost zákon o Jednotných zemědělských družstvech (JZD), který měl za následek násilný přechod od tržního zemědělství k centrálně plánovanému podle sovětského vzoru. Začínaly vznikat družstva vlastněné státem, do kterého byly ve dvou etapách kolektivizace násilně začleňovány statky soukromých zemědělců, pro které se v té době používalo označení „kulak“. Po dobu socialismu silně státem dotované zemědělství produkovalo přebytky a bylo ekonomicky velmi nesoběstačné, mezi lety 1970 – 1980 se sice ve Žďárském okrese zvýšila zemědělská produkce až o 21 %, ale pro produkty nebyl odbyt a proto byly za nevýhodných podmínek prodávány do zemí RVHP (Novotná, 2011). V 50. letech vznikla na území správního

obvodu necelá desítka JZD, které ovšem vznikali pouze ve větších obcích, menší venkovská sídla přibližně do 100 obyvatel, kromě domácí výroby ztratila zemědělskou funkci a v důsledku i pracovní příležitosti (Hudečková, 1995).

V roce 1951 se v okrese Žďár nad Sázavou, začala plnit první pětiletka a byly nastartovány zásadní změny v zemědělství na Bystřicku. V samotném centru regionu hospodařily 2 vzniknuvší státní statky, Školní statek Bystřice nad Pernštejnem a Šlechtitelská stanice Výzkumného ústavu bramborářského Havlíčkův Brod se sídlem v Bystřici nad Pernštejnem (Novotná, 2011).

Co se týká využití půdy v období 1948 až 1989, tak z důvodů přechodu na extenzivní ekonomiku nastal úbytek orné a zemědělské půdy ve prospěch ostatních ploch. Skončila ovšem etapa odlesňování a některé plochy byly postupně opět zalesňovány (Jeleček, 1995). Pokud se jedná o pěstované komodity, tak za éry socialismu klesá význam lnu, který se pěstovat přestává, také plocha brambor se mezi lety 1961 – 1981 zmenšuje asi o třetinu na 2 000 ha. Naopak plocha, kde je pěstován ječmen se zvýšila mezi již výše zmíněnými lety více než čtyřikrát z 1 000 ha na více než 4 000 ha a ječmen se stal dominantní plodinou regionu. Za zmínku dále stojí žito a pšenice, žito, které se roku 1961 pěstovalo na podobné ploše jako brambory, klesá až k úrovni 1500 ha. Pšenice se ze zanedbatelné produkce roku 1961 dostává až na plochu 2 000 ha v roce 1981. (Agentura pro zemědělství a venkov Žďár nad Sázavou, 2015)

V období socialismu se vysoce navyšují stavy drůbeže, při čemž skot a prasata zůstávají na podobných hodnotách mezi 1000 – 2000 kusů. Vrchol stavů drůbeže nastává v 80. letech kdy pravděpodobně dosahuje hodnoty až 100 000 kusů (Agentura pro zemědělství a venkov Žďár nad Sázavou, 2015).

Ovšem zaměstnanci v zemědělství se v daném období vyrovnali životní úrovni pracujícím v jiných odvětvích, socialistické zemědělství také dokázalo až pětkrát zvýšit produkci a jeden zaměstnanec v zemědělském sektoru zajišťoval obživu pro 16 lidí (Novotná, 2011).

4 Vývoj zemědělství v transformačním období

4.1 Změny v Českém zemědělství

Etapa transformace byla pro zemědělství velmi důležitá a změny, které se udály, doposud neměly v českém prostoru obdoby, proto je pro pochopení vývoje zemědělství v so orp Bystřice nad Pernštejnem v tomto období nutný uvést kontext změn v České republice obecně.

Politické a společenské změny v Československu po roce 1989 znamenaly zásadní zlom ve vývoji českého zemědělství, které se muselo přizpůsobit novým ekonomickým trendům a přechodu na tržní hospodářství. Etapa transformace zemědělství trvala až do vstupu ČR do Evropské unie roku 2004.

Zemědělská výroba má mezi ostatními ekonomickými sektory specifické postavení, v roce 1990 pracovalo v zemědělství asi 6% ekonomicky aktivního obyvatelstva, ale zemědělci obhospodařovali až 60% plochy území České republiky, tudíž významně utvářeli ráz a vzhled krajiny. Počátkem 90. let byl ale zaznamenán dosud největší pokles počtu zaměstnanců v zemědělství a to až o polovinu z 600 000 na 300 000, zemědělská produkce se ovšem zvýšila (Bičík, Jančák, 2005).

Tehdejší politici, konkrétně první ministr zemědělství samostatné České republiky Josef Lux, stáli před náročným úkolem urovnání majetkových poměrů a navrácení půdy jejím legitimním vlastníkům. Jednalo se o restituce, které vešly v platnost 31. 12. 1993 a byl jimi navrácen majetek státních statků s hodnotou 13,7 mld. Kč. Dále se jednalo o privatizaci, rozdělenou do dvou vln, která se týkala až 971 zemědělských podniků a konečně o transformaci družstev do soukromého vlastnictví fyzických nebo právnických osob. Tyto reformy v konečném důsledku znamenaly hlavně obnovení majetkových vztahů a zvýšení významu menších farem a rodinných zemědělských subjektů. Již v roce 1994 státní statky hospodařili pouze na 3% zemědělské plochy republiky, což svědčí o rychlosti privatizačního, restitučního a transformačního procesu (Ministertvo zemědělství, 2009, [online]).

Tab. 1: Právní forma podnikatelských subjektů v daných letech

Právní forma subjektu	1990	1995	2000
Zemědělská družstva	66,50%	46,90%	29,10%
Obchodní společnosti	X	28,10%	43,20%
Soukromí zemědělci	1,30%	21,70%	26,40%
Státní podniky	38,90%	1,70%	1,30%
Ostatní podniky	1,20%	0,60%	0,00%
Celkem	100,00%	100,00%	100,00%

(zdroj: Bičík, Jančák, 2005, s. 53)

Vzhledem k důležitým změnám, které naše zemědělství postihly začátkem devadesátých let, vešla v roce 1995 v platnost nová klasifikace zemědělských výrobních oblastí, kterou vypracoval Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky (VÚZE). Bylo určeno 5 hlavních oblastí a 21 podoblastí, hlavní oblasti jsou tyto, kukuřičná, řepářská, obilnářská, bramborářská a píceňářská. Na území zájmového správního obvodu se nacházejí oblasti píceňářská, která je lokalizována hlavně na severu území a bramborářská jižněji. Konkrétní podoblasti budou zmíněny dále. Také byly jinak definovány druhy půdního fondu zákonem z roku 1992, půdní fond tedy tvoří orná půda, zahrada, chmelnice, vinice, ovocný sad, TTP, lesní pozemek, vodní plocha, zástavba a ostatní plochy (Rosecký, 2008). Zemědělství bylo i v tomto období silně státem dotováno a to na základě zákona 252/1997 Sb., o zemědělství, zákona 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu (SZIF) a díky Podpůrnému garančnímu rolnickému a lesnickému fondu (PGRLF). V roce 1992 byla ze zákona zřízena také Agrární komora České republiky, která je sdružením většiny podnikatelů v zemědělství, lesnictví a potravinářství a obhájí jejich zájmy (Agrární komora, 2005, [online]).

Česká republika se v etapě transformace také začala připravovat na vstup do Evropské Unie a tak jako jiné kandidátské země mohla již před samotným vstupem čerpat dotace z těchto programů (Bičík, Jančák, 2005):

- 1) SAPARD – konkurenceschopnost zemědělství a zpracovatelského průmyslu, trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí
- 2) PHARE – zpočátku restrukturalizace a rozvoj podnikatelských aktivit, poté důraz na budování institucí nutných pro vstup do unie
- 3) ISPA – spolupráce několika ministerstev

Již v roce 1994 se také začalo chránit doposud zanedbávané životní prostředí, hlavně se financovalo zalesňování na úkor zemědělské půdy a TTP na úkor orné půdy, což je také jeden z trendů této etapy transformace. Výměra všech zemědělských plodin kromě obilovin a hlavně olejnin se již začátkem devadesátých let snížila.

Tab. 2: Osevní plochy daných zemědělských plodin (tis. ha) v období 1989 – 2004 v ČR

Osevní plocha	1989	1995	2000	2004
Obiloviny	1 670	1 581	1 648	1 607
Brambory	115	78	69	36
Cukrovka	127	94	62	71
Řepka	102	252	325	259
Pícniny	1 079	872	725	501
TTP	828	902	961	972

(zdroj: Český statistický úřad)

4.2 Transformace v soorp Bystřice nad Pernštejnem

Krátce po revoluci v roce 1990 pracovalo ve Žďárském okrese v zemědělství 8,5% ekonomicky aktivních obyvatel, v zájmovém správním obvodu tomu bylo obdobně. Ovšem skončila éra silně dotovaného zemědělství, kdy roku 1989 činily státní dotace 353 mil. Kč, ale již v roce 1991 pouze 158 mil Kč, údaje jsou opět pro okres. Tyto finanční prostředky byly využívány především na přechod menší části zemědělských subjektů na extenzivní zemědělství, zatravnění části orné půdy, což vedlo k navýšení počtů skotu, koňů nebo ovcí a také ke zvýšení kvality životního prostředí, též bylo rozhodnuto k navýšení počtu ploch, kde se pěstují tržní plodiny, na území Bystřicka se jednalo především o jižní a střední část, v severní oblasti správního obvodu to nedovolovala nadmořská výška, ovšem zde se ve větší míře začal pěstovat více odolný mák nebo trávy na semeno a v poslední řadě byly dotace poskytovány na udržení stavu chovu prasat a skotu (Agentura pro zemědělství a venkov Žďár nad Sázavou, 2015).

Z hlediska osevních ploch se výrazněji změnila plocha pšenice, jejíž výměra se zvýšila asi o 500 ha a plocha žita se o asi 500 ha naopak snížila. Také lehce poklesla výměra brambor, i když se jedná o tradiční bramborářský region.

Co se týká nové klasifikace výrobních oblastí, tak severní polovina regionu byla zařazena do Pícninářské oblasti, konkrétně Pícninářské P1 a jižní, úrodnější část správního obvodu do bramborářské B3.

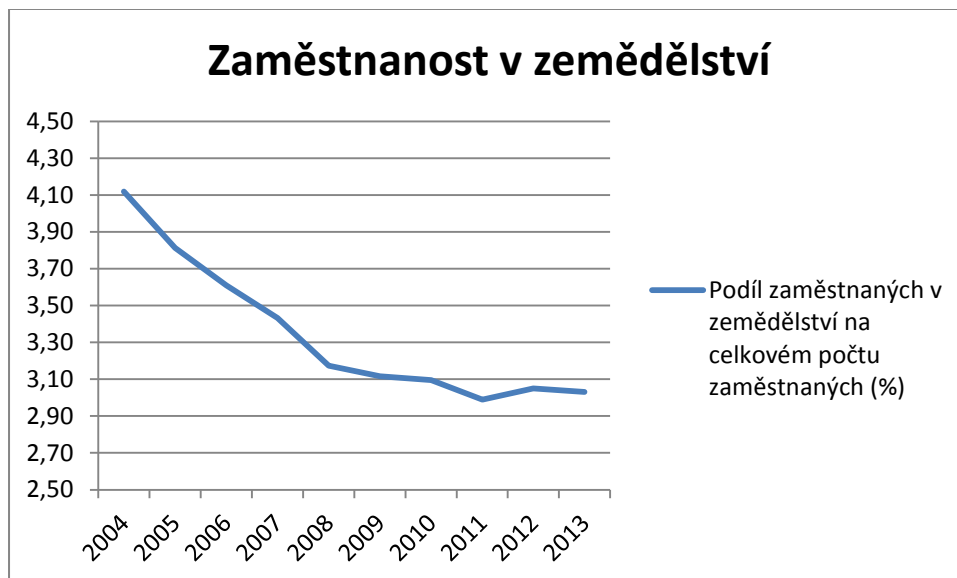
5 Vývoj zemědělství po vstupu do EU

5.1 České zemědělství v letech 2004 – 2014

Zásadním mezníkem pro novodobý vývoj českého zemědělství byl vstup České republiky do Evropské Unie 1. 5. 2004. Zemědělství se muselo přizpůsobit podmínkám Společné zemědělské politiky (SZP), které panují na jednotném evropském trhu a zároveň z důvodu otevřenosti naší ekonomiky i trendům panujícím na trhu celosvětovém. Zemědělský sektor, se také musel vyrovnat s faktem, že je poprvé v dějinách vystaven konkurenci ostatních států EU. Zemědělství tedy bylo a je dotováno nejen z národního rozpočtu, ale i z rozpočtu evropského (Vežník, Svobodová, 2012). Kromě zemědělství samotného, začal být stále více diskutován také rozvoj venkova, který je součástí regionální politiky a z důvodu zemědělského charakteru našich venkovských oblastí je se zemědělstvím a zemědělci úzce spjat (Svobodová, 2011). Program rozvoje venkova (EAFRD), který má dále 4 osy začal poskytovat českým zemědělcům finanční prostředky pro jejich podnikání, tím zmírnil, i když pouze minimálně „odliv“ obyvatel z venkova a umožnil pokračování údržby krajiny, o kterou se právě zemědělci přímo a se samozřejmostí starají (Novotná, 2011). Právě péči o krajinu navíc SZP financuje v kontextu agroenvironmentálních plateb. Paradoxní ovšem je, že zemědělci byli nuceni kvůli SZP extrémně obdělávat půdu, a to i už tak vyčerpanou a také vysazovat komodity jako řepku i na nevýhodných lokalitách. Ve skutečnosti ovšem častokrát zvítězily vidiny vyššího finančního výdělku nad péčí o krajinu. Údržbu o krajinu dále brzdila i svými nařízeními česká vláda, která od roku 1989 do roku 2010 uskutečnila pouze 1 144 pozemkových úprav a to na území pouhých 6,4 % plochy republiky. Dále například vláda umožnila obrovský rozmach fotovoltaických elektráren, které často zemědělsky atraktivní půdu zabíraly (Svobodová, 2011).

Z hlediska zisků zemědělců byl vstup do EU jednoznačně pozitivní, konkrétně jenom mezi roky 2005 – 2010 se zisky zemědělského sektoru zvýšily z 15 mld. Kč na více než 35 mld. Kč. V rámci podílu různých sektorů na HDP ovšem ten zemědělský stále více zaostával (Vežník, Svobodová, 2012). Také počty zaměstnaných v sektoru

stále klesaly a to ze 77,5 tis. zaměstnanců v roce 2004 na 65,4 v roce 2013. Co se týká procentuálního zastoupení v odvětví na celkovém počtu zaměstnaných, tak v roce 2004 podíl činil 4,1 % a v roce 2013 3,0 % (Věžník, Svobodová, 2012).

Obr. 4: Graf procentuálního vývoje zaměstnanosti v zemědělství v daném období
(zdroj: Český statistický úřad)

Tab. 3: Zaměstnanost v zemědělství v daném období v absolutních hodnotách

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Zaměstnaní v zemědělství (v tis.)	77,5	73,5	72,5	71,1	66,0	60,2	63,1	66,4	66,8	64,4

(zdroj: Český statistický úřad)

Postupně také začala převládat rostlinná výroba na úkor živočišné, ovšem užitkovost hospodářských zvířat narůstala (Věžník, Svobodová, 2012).

Výraznější změnou osevních ploch v tomto období prošly brambory, jimž se plocha snížila, podobně je tomu u cukrovky, naopak nárůst zaznamenala řepka.

Tab. 4: Vývoj osevních ploch daných plodin v letech 2004 – 2014 v tis. ha
(zdroj: Český statistický úřad)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Osevní plochy obilovin	1 607	1 593	1 527	1 561	1 553	1 528	1 460	1 468	1 445	1 428	1 411
Osevní plochy brambor	36	36	30	32	30	29	27	26	24	23	24
Osevní plochy cukrovky technické	71	66	61	54	50	52	56	58	61	62	63
Osevní plochy řepky	259	267	292	338	357	355	369	373	401	419	389
Osevní plochy pícnin na orné půdě	501	492	459	429	406	397	406	423	436	436	452
Trvalé travní porosty (včetně pastvin)	972	974	976	978	980	983	986	989	992	994	x

Stavy dvou nejvýznamnějších hospodářských zvířat, prasat a skotu také prošly výraznou změnou nebo v druhém případě jejich stavy zůstaly prakticky stejné. Počet prasat v roce 2004 činil 3,1 mil. a v roce 2014 dokonce pouze 1,6 mil. Skot zaznamenal v tomto období pokles oproti prasatům mírný, a to ze 1,4 mil. na 1,3 mil. kusů (ČSÚ, 2015, [online]). Pokles počtu prasat je velmi vážný a dlouhodobý.

5.2 Zemědělství v soorp Bystřice nad Pernštejnem od vstupu do EU

Vývoj v regionu samozřejmě reflektuje vývoj v celé ČR, ale s několika odlišnostmi, danými geografickou polohou a přírodními podmínkami. Po vstupu do EU se díky přímým dotacím na zemědělskou činnost stalo podnikání v tomto sektoru atraktivní i pro mladší občany. Fakt, že je region stále poměrně zemědělsky zaměřen si uvědomilo i vedení města Bystřice nad Pernštejnem a již od počátku směřování evropských dotací do regionu zemědělci v čerpání aktivně pomáhá.

I zaměstnanost v agrárním odvětví je dlouhodobě v regionu nad celorepublikovým průměrem, kdy v roce 2004 pracovalo v zemědělství 16,2% pracovníků z celkově zaměstnaných a v roce 2014 11,1%. Tento fakt je dán celkovým trendem „odlivu“ zaměstnanců ze zemědělství, ale i ekonomickou krizí, která region postihla výrazně, když míra nezaměstnanosti v roce 2014 atakovala hranici 10%. Za celé sledované období se pouze velmi nevýrazně pozměnila plocha lesních pozemků, která zůstala na 11,5 tis. ha a zemědělská půda stagnuje na 19,5 tis. ha. V důsledku nové zástavby, hlavně v okolí centra regionu stoupala plocha zastavěných ploch z 361 ha v roce 2014 na 469 ha v roce 2013 (ČSÚ, 2015, [online]).

Tak jako jinde na Vysočině je zemědělství v regionu povahou kombinované, kdy je rostlinná a živočišná produkce přibližně v rovnováze, ovšem lze si povšimnout,

že v chladnější severní části převažuje výroba živočišná a v teplejší a méně svažité jižní části výroba rostlinná (Věžník, Svobodová, 2012).

6 Současný stav a nové trendy

6.1 Stav zemědělství v so orp Bystřice nad Pernštejnem

Území so orp Bystřice nad Pernštejnem není pro zemědělskou výrobu vhodné. Klimatickými podmínkami je obvod rozdělen (dle Quitta 1971) na dvě poloviny, severnější část patří do chladné oblasti CH7, a jižnější část do mírně teplé oblasti, při čemž se zde nacházejí tři podoblasti a to MT2, MT3 a MT4.

6.1.1 Méně příznivé oblasti (LFA)

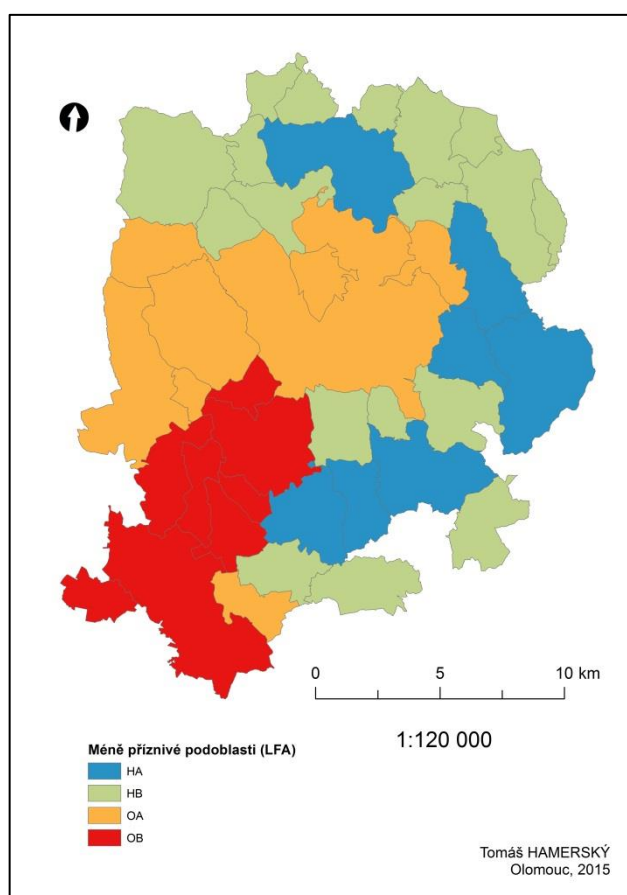
Když k těmto faktorům připočteme ještě velkou členitost reliéfu a malou úrodnost půd není divu, že celá oblast správního obvodu byla podle nové metodiky stanovení méně příznivých oblastí (LFA) vyhodnocena právě jako méně příznivá. Tato metodika byla vytvořena na podporu docílení výzkumného záměru „Analýza a vyhodnocování možností trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova ČR v podmínkách EU a Evropského zemědělství“ s cílem určit méně příznivé oblasti v ČR na úrovni obcí. Vstupními daty k dosažení tohoto cíle byly nadmořská výška obce, svažitost, klimatická regionalizace, výnosnost zemědělské půdy, hustota obyvatel, sklonitost zemědělské půdy a počet pracujících v zemědělství. Takto lokalizované oblasti byly rozděleny do tří hlavních skupin:

- 1) Horské oblasti** – jsou ty, kde je průměrná nadmořská výška obce nad 600 m n. m., nebo je mezi 500 – 600 m n. m. ale na více než polovině plochy obce je svažitost nad 15 %. Obce splňující jak požadavek nadmořské výšky, tak požadavek svažitosti byly zařazeny do podskupiny HA, obce, které nějakou z kritérií nesplňují, se sdružily v podskupině HB.
- 2) Ostatní méně příznivé oblasti** – zde byly obce řazeny podle různých kritérií již známých v ostatních zemích EU. Jednalo se především o klimatické a půdní faktory, ale také o faktory ekonomické či demografické. V případech, kdy se jednalo o větší města, tak se pracovalo ve spolupráci s místními samosprávami a zemědělci. Oblasti s velkou zástavbou nebo průmyslové oblasti nebyly do metodiky zařazeny. V této skupině se objevují i obce, které podmínky nesplňují, ale jsou zde z důvodu sousedství s takovýmito méně příznivými

oblastmi z důvodu ucelenosti území a efektivnosti pomoci díky uceleným územním celkům. I zde jsou dvě podskupiny, OA, kde patří obce splňující kritéria a OB, kde náleží obce kritéria nesplňující, ale jsou zde zařazena díky jejich geografické poloze.

3) Oblasti se specifickými omezeními – na Bystřicku se nevyskytují.

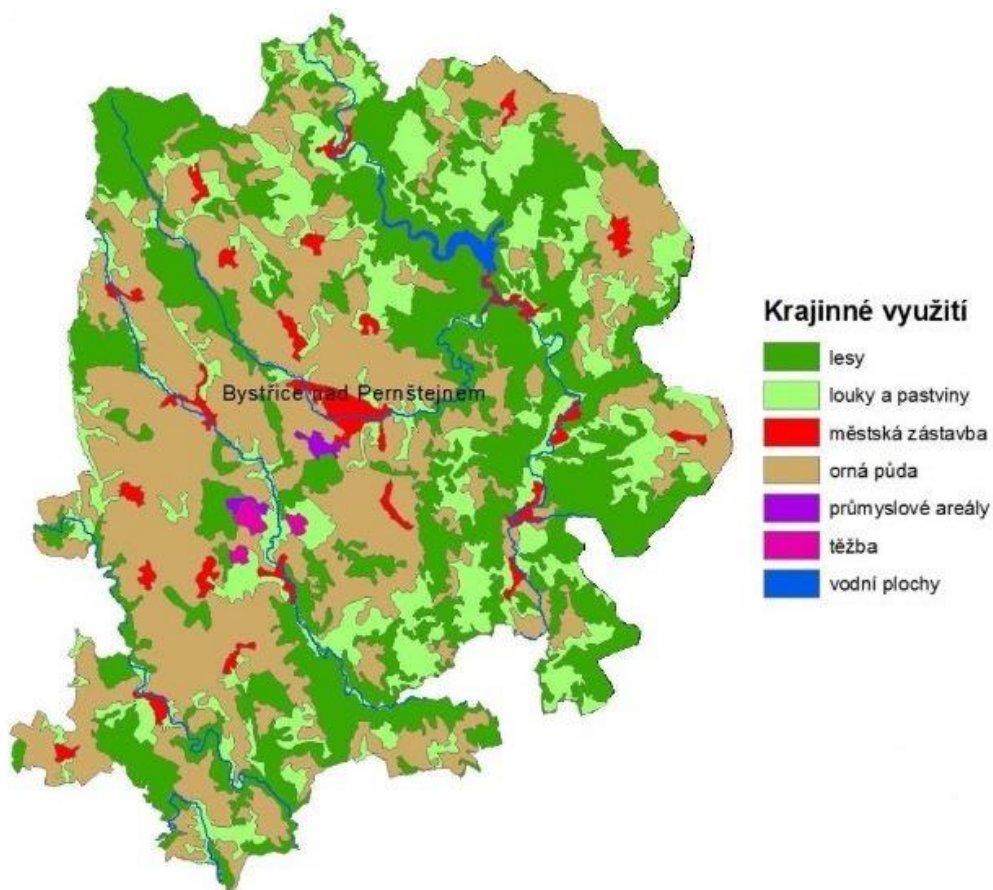
(Ústav zemědělské ekonomiky a informací)

Obr. 5: LFA v so orp Bystřice nad Pernštejnem
(zdroj: nařízení vlády ČR 505/2000 Sb.)

6.1.2 Využití krajiny

Jednu třetinu plochy (33%) správního obvodu pokrývají lesy, které jsou soustředěny hlavně ve východní, severní a jihovýchodní části regionu. Zemědělská půda zaujímá více než polovinu území. Jižně od Bystřice nad Pernštejnem v katastru Rožné stále probíhá těžba uranové rudy. Poměrně velkou plochu také zaujímají louky a pastviny a to hlavně v členitějším terénu na severu a východě.

Obr. 6: Využití krajiny v so orp Bystřice nad Pernštejnem
(zdroj: Město Bystřice nad Pernštejnem)

6.1.3 Rostlinná a živočišná výroba

Největší podíl na zemědělské výrobě mají Zemědělská družstva (ZD), jako jsou Agra Ždánice, Agro Rozsochy, Agro Zvole, AZ Holding, ZD Dalečín, ZD Koroužné nebo ZD Prosetín. V poslední době ovšem přibýlo několik soukromých zemědělců.

Z rostlin se nejvíce pěstují Ječmen a pšenice, které ale dohání řepka, co se týká živočišné produkce tak prasat výrazně ubylo, skotu je zhruba stejně, ale hlavně v severní části přibýlo ovcí, kde zemědělci využívají finančně výhodné TTP.

6.1.4 Příjemci dotací

Zemědělství v regionu by bez dotací nemohlo fungovat v míře, jak ji známe dnes. Za dobu od roku 2004 zemědělci na Bystřicku čerpali značné finanční prostředky ze zdrojů EU. Zemědělským subjektem, který je v čerpání dotací v regionu na prvním místě je podnik Rubelit s.r.o. zabývající se produkcí bio potravin (SZIF, 2013, [online]).

Tab. 5: Největší podniky právnických osob čerpajících dotace v so orp Bystřice nad Pernštejnem

Název subjektu	Sídlo subjektu	KČ
AGRA Ždánice, a.s.	593 01, Ždánice	17 299 335,11
AGRIA Ujčov, a.s.	592 62, Ujčov	14 424 282,27
AGRO Rozsochy, a.s.	592 57, Rozsochy	18 606 371,81
AGRO ZVOLE, a.s.	592 56, Zvole	21 549 073,66
AZ Holding a.s.	592 65, Věstín	16 067 830,81
EDEN CENTRE, s.r.o.	593 01, Bystřice n./P.	1 908 968,86
HUSÁK, spol. s r.o.	592 65, Ubušínek	5 220 859,42
Krčma – Nový Dvůr, s.r.o.	592 53, Strážek	6 249 452,63
NYK,s.r.o.	592 65, Nyklovice	4 970 287,02
Obec Unčín	592 42, Unčín	1 198 498,00
RUBELIT, s.r.o.	592 52, Rožná	27 089 982,54
Společnost Bohuňov, a.s.	593 01, Bohuňov	18 486 790,29
Statek Mitrov, a.s.	592 53, Strážek	10 427 912,01
SULPO, s.r.o.	592 65, Sulkovec	8 898 720,77
SVRATECKO, a.s.	592 42, Unčín	15 674 694,03
Zemědělská společnost Prosetín	592 64, Prosetín	13 726 938,07

(zdroj: Státní zemědělský intervenční fond)

6.1.5 Soukromé zemědělství v regionu

V posledních několika letech byl zaregistrován nárůst počtu soukromých zemědělců. Soukromé zemědělství zde mělo dlouholetou tradici a nyníjší zemědělci na ni často navazují. Zajímavostí je, že se více věnují živočišné výrobě. Například zemědělec František Hájek z Lesoňovic (místní část Bystřice) hospodaří na biofarmě a chová skot na mléko, které prodává. V Bystřici nad Pernštejnem provozuje jediný mléčný automat v regionu, který ovšem není finančně výnosný. V Lesoňovicích se nachází i další biofarma, kterou obhospodařuje soukromý zemědělec Aleš Horák, který se naopak zaměřuje na pěstování biozeleniny. Dále například zemědělec Luboš Zavadil z Velkých Janovic také chová mléčný skot (Mikroregion Bystřicko, 2006, [online]).

6.2 Budoucí vývoj

Trendy v zemědělství jsou výrazně ovlivňovány shora, hlavně dotační politikou. Příkladem toho mohou být silně dotované energetické suroviny, konkrétně řepka, která by se jinak v podmínkách Bystřicka rozhodně nevyplatila. Dá se předpokládat, že bude pokračovat trend zmenšování počtu zaměstnanců v zemědělství a bude se rozvíjet mechanizace sektoru. Na základě poznatků přímo od zemědělců lze odhadnout,

že se bude produkovat hlavně to, co se vyplatí finančně, což není překvapení. V současnosti jsou to právě bio potraviny nebo již několikrát zmíněná řepka, u které je ovšem do budoucna otazník z důvodu, že se v politických kruzích uvažuje o konci preferování technických plodin.

Když se zaměříme na využití půdy, je pravděpodobné, že se bude ještě rozšiřovat zástavba a podíl orné půdy bude dále klesat. Naopak některé plochy se můžou zalesňovat, což už se začíná uskutečňovat.

6.2.1 SWOT analýza

Silné stránky	Zemědělská tradice, pastviny pro dobytek, srážky, kvalita životního prostředí
Slabé stránky	Klimatické podmínky, málo úrodná půda, snižování stavů prasat, nezájem mladších lidí o práci v zemědělství, malé plochy polí
Příležitosti	Chov dobytka na pastvách, mléko, dotační politika, farmářské trhy
Hrozby	Nedostatek kvalitní půdy, zástavba, solární elektrárny, málo kvalifikované pracovní síly, zmenšování počtů skotu a prasat

Závěr

V práci byl souhrnně popsán vývoj zemědělství v so orp Bystřice nad Pernštejnem. V průběhu historie lze tvrdit, že se jedná o tradiční bramborářský region. Také se zde vzhledem ke klimatickým podmínkám přirozeně pěstoval a zpracovával len. Ovšem zemědělské zaměření regionu se několikrát výrazně změnilo. V dnešní době se například již len nepěstuje vůbec. Poslední tírna lnu zanikla v roce 2008 v Písečném. Také brambory, i když se pěstují stále, zaznamenávají pomyslný ústup ze slávy. Dnešní trendy, spočívající v pěstování technických plodin zasáhly i Bystřický region. Místní zemědělci uvádějí, že se budou věnovat hlavně tomu, co se jim ekonomicky vyplatí, což jsou právě technické plodiny a bio potraviny.

Zemědělství má v so orp Bystřice nad Pernštejnem hluboce zakořeněné kořeny. Není pochyb o tom, že ještě na dlouho dobu zůstane charakter regionu stejný. Kromě těžby uranové rudy v Rožné se zde nenachází významnější průmyslový podnik a ani odvětví služeb není příliš rozvinuté. Díky kvalitě zdejšího životního prostředí je pro farmáře nadále lukrativní produkování bio produktů, na čemž hned několik farem stojí.

Příležitostí pro region je též program rozvoje venkova a rozvoj turismu v oblasti, která určitý turistický potenciál má. V samotné Bystřici nad Pernštejnem bylo v letošním roce otevřeno Centrum zelených vědomostí Eden, kde je zemědělství a turismus skloubeno. Návštěvníkům je zde představována právě historie obdělávání půdy a život na Bystřicku.

Summary

The bachelor thesis comprehensively describes the development of agriculture in the so orp Bystřice nad Pernštejnem. Throughout history, it can be argued that this is a traditional potato region. There is also due to climatic conditions naturally grown and processed only. However, the agricultural focus of the region several times changed significantly. Today, for example, there is no flax field. Last flax factory disappeared in 2008 in the Písečné. Also potatoes, even when grown steadily, recording an imaginary retreat from the fame. Today's trends, based on planting industrial crops, which also affected our region. Local farmers say they will focus mainly on what they are economically worthwhile, which are just technical crops and organic foods.

Agriculture has at the so orp Bystřice nad Pernštejnem huge roots. There is no doubt that even for a long period of time remains the same character of the region. In addition to uranium mining in Rožná there is not a major industrial enterprise or the service sector is not very developed. Due to the quality of the local environment is lucrative for farmers to continue producing organic products, of which there are several farm stands.

Opportunities for the region is also a program of rural development and tourism development in the region, which has a potential for tourism. In itself Bystřice was this year opened City Greens knowledge Eden, where agriculture and tourism reconciled. For visitors is presented here the history of land reclamation and life on the Bystřice region.

Seznam literatury

- Agentura pro zemědělství a venkov Žďár nad Sázavou. 2015. Žďár nad Sázavou.
- Agrární komora [online]. 2005. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://www.agrocr.cz/>
- BALATKA, Břetislav. 2006. *Zeměpisný lexikon ČR*. Brno: AOPK ČR, s. 580. ISBN 8086064999.
- BERANOVÁ, Magdalena a Antonín KUBAČÁK. 2010. *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě*. 1. vyd.
- BIČÍK, Ivan a Vít JANČÁK. 2005. *Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, 103 s. ISBN 80-865-6119-4. Praha: Libri, 430 s. ISBN 978-807-2771-134.
- BÍNA, Jan a Jaromír DEMEK. 2012. *Z nížin do hor: geomorfologické jednotky České republiky*. Vyd. 1. Praha: Academia, 343 p. ISBN 978-802-0020-260.
- Bystřice nad Pernštejnem [online]. 2002. [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.bystricenp.cz/>
- Český statistický úřad [online]. 2013. [cit. 2015-04-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>
- ČÍHALOVÁ, Jitka. 2006. *Zemědělství na Vysočině* [online]. Český statistický úřad Jihlava [cit. 2015-03-
- HUDEČKOVÁ, Helena. 1995. Privatizace v zemědělství a obnova venkova. In: *Sociologický časopis*. Praha: Česká zemědělská univerzita, s. 449-459.07].
- JELEČEK, Leoš. 1995. Využití půdního fondu České republiky 1845 - 1995: hlavní trendy a širší souvislost. In: *Sborník České geografické společnosti*. Praha: Academia, s. 276-291. 4. ISSN 1210-115x.
- MĚSTSKÝ ÚŘAD BYSTRICE NAD PERNŠTEJNEM - ODBOR ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ A STAVEBNÍHO ŘÁDU. 2014. *Úplná aktualizace územně analytických podkladů so orp Bystřice nad Pernštejnem* [online]. Brno, 113 s. [cit. 2014-03-10].
- Mikroregion Bystřicko [online]. 2006. [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.bystricko.cz/>
- Ministerstvo zemědělství [online]. 2009. [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/>

- NOVOTNÁ, Jana. 2011. *Analýza zemědělství ve vybraném regionu-historie, současnost, tendence*. Brno. Bakalářská práce. Brno: Agronomická fakulta, Mendelova univerzita. 60 s.
- ROSECKÝ, Vít. 2008. *Vybrané geografické aspekty transformace zemědělství v okrese Žďár nad Sázavou po roce 1990*. Bakalářská práce. Olomouc: Katedra geografie, PřF, UPOL. 70 s.
- Sbírka zákonů ČR, nařízení vlády 505/2000 Sb.* 2000.
- SOBOTKA, Miloš. 2011. *Vybrané aspekty místního rozvoje města Bystřice nad Pernštejnem*. Diplomová práce. Brno: Geografický ústav, PřF, MU. 96 s.
- Státní zemědělský intervenční fond* [online]. 2013. [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <https://www.szif.cz/cs>
- SVOBODOVÁ, Hana. 2011. *Společná zemědělská politika EU jako faktor nebo bariéra rozvoje venkova?: Common Agricultural Policy of the EU as a factor or barrier of rural development?* [online]. Brno, 7 s. [cit. 2015-03-25].
- ŠTOLBOVÁ, Marie, Jakub KUČERA a Tomáš HLAVSA. 2005. *Metodika stanovení méně příznivých oblastí (LFA)* [online]. 13 s. [cit. 2015-03-26].
- VĚŽNÍK, Antonín a Hana SVOBODOVÁ. 2012. Vývoj zemědělství kraje Vysočina pod vlivem Společné zemědělské politiky EU. *Geographia Cassoviensis*. (6): 81-92.
- Vyšší odborná škola a Střední odborná škola zemědělsko-technická Bystřice nad Pernštejnem* [online]. 2001. [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://szesby.cz/>

Seznam příloh

Příloha 1: Typická krajina severní a východní části soi op Bystřice nad Pernštejnem s lesy a TTP (Mikroregion Bystřicko, 2013)

Příloha 2: Zaniklý podnik Čemolen v Bystřici nad Pernštejnem, kde se zpracovával len (Tomáš Hamerský, 2015)

Příloha 3: Automat na bio mléko, provozovaný místním soukromým zemědělcem Jiřím Hájkem v Bystřici nad Pernštejnem (Tomáš Hamerský, 2015)

Přílohy

Příloha 1: Typická krajina severní a východní části so orp Bystřice nad Pernštejnem s lesy a TTP (Mikroregion Bystřicko, 2013)

Příloha 2: Zaniklý podnik Čemolen v Bystřici nad Pernštejnem, kde se zpracovával len
(Tomáš Hamerský, 2015)

Příloha 3: Automat na bio mléko, provozovaný místním soukromým zemědělcem Jiřím Hájkem v Bystřici nad Pernštejnem (Tomáš Hamerský, 2015)